

بررسی رویکرد فعال آموزشی در حوزه دانشگاه و نقش آن در افزایش انگیزش و پیشرفت تحصیلی

افسانه رستمی

کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

چکیده

ایجاد انگیزش و پیشرفت تحصیلی از مهمترین اهداف آموزشی هر نظام آموزشی و دخیل در فرآیند تعلیم و آموزش است. در این زمینه تئوری های نوین آموزشی با بکارگیری رویکردی فعال در امر آموزش فراگیران، سعی در افزایش مهارت های یادگیری و افزایش انگیزش و پیشرفت تحصیلی فراگیران دارند؛ بنابراین این تحقیق با هدف بررسی رویکرد فعال آموزشی در حوزه دانشگاه و نقش آن در افزایش انگیزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی شکل گرفت. بدین منظور و برای جمع آوری اطلاعات از تکنیک کتابخانه و فیش برداری از بروز ترین و معتبرترین منابع مرتبط با تحقیق استفاده گردید. به این ترتیب که از بین تمامی تحقیقات خارجی و داخلی مرتبط در دسترس که از مهمترین پایگاه های نمایه سازی داخلی و خارجی می باشند و مرتبط با تحقیق هستند، ۹ تحقیق داخلی و خارجی انتخاب و به بیان و تشریح این تحقیقات و مقایسه آن ها با یکدیگر پرداخته شد. نتیجه اینکه بررسی منابع معتبر و بروز در این زمینه نشان داد که یادگیری فعال و اصول برگرفته از آن که مبتنی بر مشارکت یادگیرندگان در فرآیند آموزش است، نقشی بسیار مهم در افزایش انگیزش و پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان دارد.

واژه های کلیدی: انگیزش تحصیلی، پیشرفت تحصیلی، یادگیری فعال، آموزش مشارکتی.

مقدمه

بحث آموزش و یادگیری و بکارگیری اهداف مشخص جهت بهبود شاخص های یادگیری در فراگیران و آموزش بهتر و مناسب تر از مهمترین اهداف نظام آموزشی و سیستم های مرتبط با آن می باشد (بالارد^۱ و همکاران، ۲۰۱۷). نظام آموزشی به عنوان پایه ای ترین سازمان جهت آموزش و تربیت نسل آینده نقش بسیار مهم و نیازمند توجه ویژه دارد (میرینک^۲، ۲۰۰۹). تحقیقات مختلف نشان داده اند اصلی ترین سیستم پیاده ساز مسائل رشدی و ساختاری جامعه بر عهده نظام آموزشی آن کشور می باشد (گلکان^۳، ۲۰۱۵). همانطور که مشخص است مدرسین مهمترین و اصلی ترین سهم در فرآیند آموزش و تربیت نیروی کار آینده را بر عهده دارد، بنابراین آموزش های مناسب جهت بکارگیری صحیح و انجام آموزش های ویژه برای این قشر زمینه موفقیت و پیشرفت تحصیلی و انگیزشی فراگیران را به وجود می آورد (ریس^۴، ۲۰۱۲). با گسترش روزافزون علوم و فنون و پیچیده تر شدن شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه این ضرورت بیش از پیش احساس می شود که مدرسین برای برخورد مؤثر با مسائل و مشکلات آموزشی باید با برنامه و ساخت های مشخص منطبق بر اصول فعالانه آموزش را پیاده و از این طریق انگیزش مشارکت و یادگیری را در فراگیران افزایش داده و زمینه پیشرفت و موفقیت تحصیلی را ایجاد نمایند. در محیط های آموزشی و دانشگاهی، سیستم های صامت یادگیری، انگیزه و شوقی را برای یادگیری در فراگیران ایجاد نکرده و فراگیران در محیطی ساکن و نافع صرفا شنونده می باشند (الاین و کارن^۵، ۲۰۱۶). یک نظام آموزشی کارآمد باید بتواند برای رسیدن به اهدافی چون یادگیری و پیشرفت تحصیلی، انگیزه درونی برای کسب دانش را در بین دانش آموزان بوجود آورده و این انگیزه را حفظ کند. انگیزه پیشرفت یکی از مهمترین انگیزه های اکتسابی فرد است که برای نخستین بار توسط موری مطرح شد. انگیزه پیشرفت عبارت است از گرایش فرد برای گذر از سد ها، تلاش برای دستیابی به گونه ای برتری و حفظ معیارهای سطح بالا. کسانی که انگیزه بالا دارند می خواهند کامل شوند و کارکرد خود را بهبود ببخشند (تمنایی فر، گندمی، ۱۳۹۰). از آنجاییکه شرط مهم برای رشد و شکوفایی هر جامعه ای وجود افراد آگاه، کارآمد و خلاق است، لذا پرورش و تقویت انگیزه پیشرفت سبب ایجاد انرژی و جهت دهی مناسب رفتار، علائق و نیاز های افراد در راستای اهداف ارزشمند و معین می شود (صمدی، ۱۳۸۶).

مبانی نظری یادگیری فعال

یادگیری فعال مجموعه اصول مبتنی بر مشارکت یادگیرندگان در فرآیند آموزشی و امر دخیل در تدریس است که این موضوع با توجه به آموزش در حوزه دانش آموزی و دانشجویی شیوه های متفاوت و مختلفی را به کار می گیرد (مسکوئیتا^۶ و همکاران، ۲۰۱۵). امروزه روش های آموزشی فعال، یادگیری فعال و یادگیرنده فعال جایگاه ویژه ای در مباحث تربیتی پیدا کرده است. به اعتقاد کارشناسان تعلیم و تربیت دانش آموزانی که از طریق یادگیری فعال به یادگیری می پردازند نه تنها بهتر فرا می گیرند بلکه از یادگیری لذت بیشتری می برند زیرا به جای اینکه شنوده صرف باشند فعالانه در جریان یادگیری مشارکت می کنند و خود را مسئول یادگیری خویش می دانند (زمانی، ۱۳۸۹). در این شیوه آموزشی دانش آموزان با میل و رغبت برنامه ها را مرور و برای مشکلات و موانع تدریس راه حل جویا می شوند، در واقع اصلی ترین پیامد این سیستم مسئولیت پذیر کردن دانش آموز در قبال فرآیند آموزشی و اهمیت آن برای یادگیری است (ریس^۷، ۲۰۱۲). موفقیت در یادگیری، همواره مورد توجه نظام های آموزشی و محققان بوده است. کانون این توجه و نگرانی ها، ناکامی تعدادی از یادگیرندگان در یادگیری می باشد. این

^۱Ballard^۲Meirink^۳Gulkan^۴Reyes^۵Elaine and Karen^۶Mesquita^۷Reyes

ناکامی‌ها پیامد‌های زیانباری را برای نظام آموزشی و یادگیرندگان به همراه داشته و دارد (کرامتی و همکاران، ۱۳۹۱). بررسی‌ها نشان می‌دهد عوامل متعددی باعث پایین آمدن سطح کیفی آموزش و در نتیجه افت تحصیلی فراگیران شده است. از جمله این عوامل می‌توان به معلم محور بودن برنامه‌های درسی، عدم استفاده از روش‌های فعال تدریس و تجهیزات آموزشی، مشارکت ندادن دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری و عدم انجام فعالیت‌های عملی در کلاس‌های درس، نداشتن انگیزه توسط دانش‌آموزان برای تفکر و تحقیق و محدود شدن فرآیند یاددهی - یادگیری، به یادآوری و یاد سپاری اشاره کرد (نامی، ۱۳۹۲، به نقل از جعفری، ۱۳۹۴).

در روش تدریس سنتی موضوع درس از طرف معلم با توجه به برنامه‌ای که کتاب درسی قبلاً آن را تعیین کرده است به طور یکسان به همه کلاس ارائه می‌شود. در این روش هدف برای دانش‌آموزان مبهم و یادگیری بر احساس نیاز دانش‌آموز متکی نمی‌باشد. (نیساری، ۱۳۸۱). بررسی این رویکرد سنتی همواره بحث‌های مختلفی را به وجود آورده است و همین ابهام در فرآیند آموزش و بی‌علاقگی دانش‌آموزان در جریان یادگیری مهمترین نقطه ضعف‌های این روش را نمایان ساخت (هاگس^۱، ۲۰۰۱). برخلاف روش سنتی، دنیای آموزش و پرورش امروز، نقطه توجه خود را از تدریس به یادگیری معطوف کرده است. این رویکرد یادگیری را محور و پایه همه برنامه، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های آموزشی قرار می‌دهند. لازمه تحقق هدف‌های چنین رویکردی، بهره‌وری از تمام امکانات و فن‌آوری‌های غنی در دسترس است (رئیس‌دانا، ۱۳۸۱). در حوزه آموزش، پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که تکنولوژی به عنوان یک عامل اساسی در تجهیز کردن دانش‌آموزان به دانش و مهارت‌های مورد نیاز برای موفقیت در قرن بیست و یک مد نظر گرفته می‌شود (کرنل^۲، ۲۰۰۲، به نقل از ریس، ۲۰۱۲)؛ بنابراین در این فرآیند، یادگیری و مهارت‌های حل مساله به جای آموزش پایانی و دادن جواب‌نهایی متمرکز بر مسیر و بدست آوردن راه حل از طریق نگاه نقادانه و مسئولانه است (آلن^۳، ۲۰۱۰). همانطور که مشخص است اساس این رویکرد بر فعالیت و بکارگیری فراگیران در امر آموزش است تا به این طریق یادگیری از طریق حفظ انگیزه و تلاش برای پیشرفت بیشتر صورت پذیرد.

انگیزش و پیشرفت تحصیلی

شوق و انگیزه برای یادگیری از مهمترین مسائلی است که فرآیند آموزش و شکل یادگیری را تحت تاثیر قرار داده و باعث ایجاد علاقه و در نتیجه انگیزش پیشرفت در فراگیران می‌شود (اسی^۴، ۲۰۱۰). انگیزش، یعنی نیروهایی که موجب می‌شوند افراد به گونه‌ای خاص رفتار کنند، انگیزه‌ها گاهی اوقات به نیازها، خواسته‌ها، کشش‌ها و یا طپش‌های درونی یک فرد تعبیر می‌شوند. در واقع انگیزش عامل شروعی کار و فرآیندهای درگیر در آن است که این موضوع در زمینه تحصیلی شوق برای یادگیری و تلاش برای موفقیت را پدید می‌آورد (برناکی^۵، ۲۰۱۴).

چارچوب انگیزش

امروزه انگیزش را در قالب مفاهیم کمبود نیازها و رفتارهای معطوف به هدف مورد مطالعه قرار می‌دهند. نیاز، عامل و ریشه انگیزه و نقطه شروع فرایند انگیزش است، نقطه شروع فرایند انگیزش یا نیاز، کمبودی است که توسط فرد احساس می‌شود. نیاز، به معنای حالتی درونی است که باعث می‌شود نتیجه یا پیامد خاصی، جالب به نظر برسد. یک نیاز ارضا نشده، ایجاد تنش کرده یا بطور موقت از شدت آن کاسته می‌شود و محرک رفتار نخواهد بود، ولی این کاهش همیشه ابتدا به ساکن پیش می‌آید، بلکه شخصی که با مانع روبروست دست به رفتار تفرقی خواهد زد. این رفتار برای غلبه بر مانع از طریق سعی و خطا است. آدمی ممکن است انواع رفتارها را بیازماید تا رفتاری بیابد که تحقق هدف او را میسر سازد یا نقش و فشار ناشی از آن

¹ Hughes

² Cornell

³Allen

⁴Acee

⁵Bernacki

مانع را کمکند و در نتیجه در فرد، نوعی پویایی به وجود می‌آورد، این پویایی موجب بروز نوعی رفتار جستجوگر در عملکرد فرد می‌شود و او در پی تأمین هدف‌های ویژه‌ای برمی‌آید. وقتی که هدف‌ها تأمین شد، نیاز مزبور را راضی شده و در نتیجه تنش کاهش می‌یابد (دایمر، ۲۰۱۰ به نقل از تمنایی فر، ۱۳۹۰).

عوامل موثر در ایجاد انگیزه برای پیشرفت تحصیلی

هدف مشخص:

داشتن هدف برای موفقیت در یادگیری یکی از مهمترین مسائل در زمینه انگیزش و پیشرفت تحصیلی است. به عبارت مشخص تر برای موفقیت و تدوین برنامه‌های مبتنی و به سوی موفقیت باید شرایط، برنامه و هدف خاصی تدوین شده باشد (کاسورکار^۱، ۲۰۱۳).

متناسب بودن محتوای درس با نیاز فراگیران:

اگر مطالب درسی بر اساس نیاز دانش‌آموزان تنظیم شده و باعث کمک به آنان در حل مسائل اطرافشان شود موجب برانگیخته شدن رغبت آنان به فراگیری مطالب ارائه شده می‌گردد. در واقع شیوه مطلوب یادگیری انطباق سطح آموزشی مطالب با ظرفیت یادگیری فراگیران است (هاتی، ۲۰۱۶).

تسلط معلم

معلم نه تنها باید بر مطالب مورد تدریس احاطه کامل داشته باشد بلکه اطلاعاتی فراتر و وسیع تر داشته تا در صورت سؤال از سوی دانش‌آموز پاسخ مبهم یا اشتباه ارائه نکند که باعث زدودن انگیزه در خود و دانش‌آموزان می‌شود.

مشوق‌ها:

یکی از مهمترین عناصر در زمینه ایجاد انگیزه برای تلاش و پیشرفت تحصیلی معطوف به مشوق‌ها و ایجاد انگیزه‌های مستقیم و غیر مستقیم است. مشوق‌ها در این زمینه به دو نوع مستقیم و مادی که شامل تشویق و ابزار مادی برای موفقیت است و مشوق‌های غیر مادی که انگیزه برای موفقیت را شامل می‌شود، تقسیم می‌گردند (استیل^۲ و همکاران، ۲۰۱۶).

روش پژوهش

روش این تحقیق از نوع کتابخانه و فیش برداری از جدیدترین و بروزترین منابع مرتبط با موضوع و مولفه‌های تحقیق است. در این تحقیق سعی شده آخرین تحقیقات در خصوص متغیرهای تحقیق مورد کاوش قرار گیرد و پس از آن ارتباط متغیرها با یکدیگر تجزیه و تحلیل و به بحث و بررسی پرداخته شود. برای بدست آوردن مقالات، کتب و منابع معتبر در این زمینه در پایگاه‌های خارجی SID, SCOPUS, Oxford, ProQuest, JSTOR, scholar و در مرکز اسناد داخلی به پایگاه‌های SID, Magiran, ISC بررسی انجام شده است. برای جستجوی مقالات از کلید واژه‌های یادگیری فعال استفاده شد. جستجوی کلمه یادگیری مشارکتی و فعال به صورت عمومی و تکراری یک میلیون و چهار هزار مطلب را در پایگاه‌های خارجی معتبر اعلام شده شناسایی گرداند. جستجو این عبارت در پایگاه‌های نمایه‌سازی داخلی ۷۷۹ مطلب را شناسایی کرد. در این

^۱ Kusurkar

^۲Steel

تحقیق علاوه بر استفاده از منابع متنوع جهت تشریح مولفه های تحقیق ۹ مقاله داخلی و خارجی مبتنی بر یادگیری فعال و نقش آن در انگیزش و پیشرفت تحصیلی را که در بین تحقیقات داخلی و خارجی یا ارتباط نزدیک با تحقیق دارند و یا از بیشترین مراجعین در بازبینی مقالات برخوردارند، مورد تحلیل و بررسی قرار می دهد.

یافته ها (پیشینه)

در تحقیق لو^۱ و همکاران (۲۰۱۶) با عنوان نقش ارتباطی بین هیجانان و پیشرفت تحصیلی با رویکرد والدگرایانه در دانش آموزان در دو حوزه مورد بررسی قرار می گیرد. نخست این تحقیق نشان داد بکارگیری رویکرد فعالانه و مشارکت والدین پیشرفت تحصیلی و انگیزش یادگیری دانش آموزان را ارتقا می دهد و از سوی دیگر نشان داده شد این جمعیت رشد یافته در مقایسه با جمعیت عادی و تحت یادگیری سنتی نیز یادگیری و ابزار و فرآیند آن را بهتر درک کرده و انگیزش یادگیری در طولانی مدت مقاوم و موثر باقی می ماند. همچنین در این تحقیق با ذکر برخی تحقیقات نشان داده شد بکارگیری رویکرد فعال در جامعه دانشجویی نیز انگیزش و پیشرفت تحصیلی را بهبود می بخشد.

در تحقیق رحیمی مند و عباسپور (۱۳۹۴) با عنوان تأثیر شیوه های جدید آموزش بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان چکیده تحقیق به این شکل گزارش شد:

روش تدریس مناسب از مهم ترین پایه های کیفیت بخشی آموزش محسوب می شود. بسیاری از روان شناسان تربیتی و مربیان آموزشی اعتقاد دارند، موقعیت یادگیری باید چنان سازماندهی شود که هر شاگرد بر اساس توانایی های خود به فعالیت پردازد. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر به کارگیری روش های مختلف تدریس (سنتی، پرسش شفاهی، نمایش علمی و مباحثه گروهی) بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مراکز تربیت معلم استان البرز بودند که با روش های نمونه گیری تصادفی شد. جامعه آماری، دانشجویان رشته های مختلف مراکز تربیت معلم استان البرز بودند که با روش های نمونه گیری تصادفی طبقه ای متناسب، تعداد ۲۷۰ نفر نمونه انتخاب شدند. ابزار استفاده شده در این تحقیق پرسشنامه خلاقیت عابدی و آزمون محقق ساخته پیشرفت تحصیلی بود. به منظور آزمون فرضیه های تحقیق از روش آماری تحلیل کوواریانس چند متغیری (مانوا)، تحلیل کوواریانس یک راهه (آنوا) و آزمون تعقیبی توکی استفاده شد. یافته ها حاکی از آن بود که میزان خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان با توجه به روش های مختلف تدریس (سخنرانی، پرسش شفاهی، نمایش علمی و مباحثه و مشارکت گروهی) متفاوت است. همچنین نتایج تحلیل داده ها نشان داد خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان با روش مباحثه و مشارکت گروهی بیشتر از سایر روش ها افزایش نشان داده است. بر همین اساس به ترتیب روش های نمایش علمی، پرسش شفاهی و روش سنتی (سخنرانی) بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار بوده است. نتیجه اینکه دانشجویانی که با شیوه های جدید آموزش می بینند پیشرفت تحصیلی و خلاقیت بالاتری از خود نشان می دهند.

در تحقیق دیگری توسط همین محققین (رحیمی مند و عباسپور، ۱۳۹۵) با عنوان بررسی رابطه روش های تدریس (مباحثه گروهی، پرسش و پاسخ، نمایش علمی و سخنرانی) با انگیزه پیشرفت در دانشجویان انجام پذیرفت که دانشجویان نمونه تحقیق پس از قرار گرفتن در گروه های چهارگانه روش تدریس (مباحثه گروهی، پرسش و پاسخ، نمایش علمی و سخنرانی) به مدت یک ترم تحصیلی درس مشترکی (روانشناسی تربیتی) را با روش های تدریس اختصاصی گروه خود گذراندند. در خاتمه ترم انگیزه پیشرفت گروه ها بوسیله پرسشنامه انگیزه پیشرفت هرمنس (۱۹۷۰) و با در نظر گرفتن چهارمولفه اصلی انگیزه پیشرفت هرمنس یعنی اعتماد به نفس، پشتکار، آینده نگری وسخت کوشی، اندازه گیری شد. برای

^۱ Lv

تحلیل داده‌ها از روش آماری تحلیل واریانس چندمتغیری (مانوا)، تحلیل واریانس یک راهه (آنوا) و آزمون تعقیبی توکی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که میزان انگیزه پیشرفت دانشجویان با توجه به روش‌های مختلف تدریس (مباحثه گروهی، پرسش و پاسخ، نمایش علمی و سخنرانی) متفاوت است. همچنین نتایج تحلیل‌ها نشان داد دانشجویانی که با روش مباحثه گروهی آموزش می‌بینند انگیزه پیشرفت بیشتری از خود نشان می‌دهند. بر همین اساس به ترتیب روش‌های نمایش علمی، پرسش و پاسخ بر انگیزه پیشرفت دانشجویان تاثیر گذار بودند بنابراین دانشجویانی که با شیوه‌های نوین آموزش می‌بینند به انگیزه پیشرفت بیشتری دست می‌یابند. اساس بررسی این پژوهش مبتنی بر کیفیت‌گرایی فنون آموزش در پی جریان رویکرد فعال آموزشی است که از این طریق هم یادگیری و هم انگیزه برای یادگیری و پیشرفت توأمان رشد می‌کند.

بانی^۱ (۲۰۱۵) در تحقیقی با عنوان اهمیت روش تدریس در درک مفاهیم و یادگیری که به صورت مطالعه موردی انجام پذیرفت با ذکر موارد شکل دهنده آموزش مطلوب و مناسب در پایان نتایج استنباط کرد که بکارگیری آموزش فعالانه و با فن آوری ایجاد کننده آموزش و تقویت مهارت‌های یادگیری در فراگیران است.

بنابراین در این تحقیق نیز بکارگیری ابزار فعالانه را در امر آموزش مهم و باعث بهبود یادگیری است.

در مطالعه پاکدل (۱۳۹۳) با عنوان مقایسه اثربخشی روش تدریس فعال و سنتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس کارآفرینی مقطع متوسطه نتایج پژوهش حاکی از آن است که اعمال روش تدریس فعال (همیاری) مبتنی بر اهداف شناختی در مقایسه با روش تدریس سنتی (توضیحی) در یادگیری درس کارآفرینی بطور معنا دار موثر است. بین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان درس کارآفرینی سوم متوسطه که درس را از طریق روش فعال (همیاری) آموخته‌اند در مقایسه با دانش آموزان که با روش تدریس سنتی (توضیحی) آموزش دیده‌اند تفاوت وجود دارد. روش تدریس فعال باعث افزایش پیشرفت تحصیلی شده، بنابراین آنچنان که در این تحقیق نیز مشاهده می‌گردد، رویکرد فعال نقشی مشوق در جریان یادگیری دارد که با علاقه‌افزایی فراگیران برای یادگیری به صورت مستقیم و غیر مستقیم پیشرفت تحصیلی را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

وگل^۲ (۲۰۱۵) در تحقیق خویش با عنوان توسعه مهارت‌های یادگیری از طریق یادگیری مشارکتی به نقش ابزارهای درگیر در این زمینه و نقش ابزارهای الکترونیک چون کامپیوتر و ابزار مرتبط با آن در بهبود مهارت‌های یادگیری اشاره داشت. در این تحقیق وگل نشان داده است که هر چه ابزار کمکی بکار رفته با مبانی محتوای مورد تدریس همسانی بیشتری داشته باشد، کار تدریس قوی‌تر و ابزار آموزش نیرومندتر می‌شود و در نتیجه میزان یادگیری و موفقیت آموزشی نیز افزایش می‌یابد.

در تحقیق اطاقی (۱۳۹۴) با عنوان تاثیر آموزش مهارت‌های تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان فوریت پزشکی. یافته‌های تحقیق به شرح زیر ارائه شد: خودتنظیمی جنبه مهم یادگیری دانشجو در عملکرد دانشگاهی است. دانشجویانی که مهارت‌های لازم را برای پیشرفت تحصیلی ندارند، نیاز به رویکردهای آموزشی دارند تا بصیرت لازم را برای یادگیری خودتنظیم به دست آورند. پژوهش حاضر با هدف تعیین تاثیر آموزش مهارت‌های تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان مقطع کاردانی فوریت پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایلام انجام گرفت. این مطالعه مداخله‌ای با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون بدون گروه کنترل، بخشی از یک مطالعه بزرگ‌تر اقدام‌پژوهی برای هدایت و اجرای یک فرآیند آموزشی بود. مداخله شامل برگزاری دو کارگاه آموزشی سه‌ساعته مهارت‌های تحصیلی ده‌گانه به فاصله زمانی یک ماه برای ۲۳ دانشجوی مقطع کاردانی فوریت پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایلام طی دومین ترم تحصیلی آنان در سال ۱۳۹۳ بود. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه خودساخته ۱۰ عبارتی بود که روایی و پایایی آن مورد تایید قرار گرفت. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون T زوجی در نرم‌افزار SPSS 21 انجام شد. میانگین نمره کلی مهارت‌های تحصیلی بعد از مداخله افزایش یافت ($p=0/009$). از ده مهارت مربوطه، تفاوت میانگین نمرات در قبل و بعد از مداخله، فقط در مهارت‌های برنامه‌ریزی تحصیلی ($p=0/025$)، استفاده از روش‌های تقویت حافظه ($p=0/045$)

¹Bonney

²Vogel

و تکنیک‌های صحیح مطالعه ($p=0/031$) معنی‌دار بود. مداخله آموزشی بر میزان پیشرفت تحصیلی (معدل) دانشجویان نیز تاثیر داشت ($p=0/001$). اجرای کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های تحصیلی بر کاربرد این مهارت‌ها توسط دانشجویان و پیشرفت تحصیلی آنان موثر است. آنچه از بررسی این تحقیق مشخص است توجهی است که به نحوه آموزش مبانی درسی با تاکید بر درگیری فعالانه و دانشجویان در محتوای مطالب است. به عبارت مشخص تر رویکردی فعال در فرآیند آموزش دانشجویان؛ پیشرفت تحصیلی را در پی دارد.

در تحقیق هابوک^۱ و ناجی (۲۰۱۶) محققین طی بررسی تفصیلی نقش معلم و اساتید را در محتوای آموزشی مورد بررسی قرار دادند و با بیان مطالب موجود در این زمینه نشان دادند؛ اصولاً دانش آموزان و دانشجویان در فرآیند فعالانه آموزش، کوشا تر و برای یادگیری و فراگیری مطالب تلاش بیشتری می کنند. در نتیجه در این سیستم آموزش فرآیند یادگیری و آموزش مناسب تر و قابل اکتفا است.

هاتی^۲ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان یک مدل ترکیبی تحلیلی از استراتژی های یادگیری به نقش بسیار با اهمیت و موثر یادگیری فعالانه دانش آموزان در بهبود مهارت های یادگیری در شاخه های مختلف علمی اشاره کرد. در این پژوهش گسترده و آمیخته از طرح های اجرایی نتایج تحقیق بیانگر این بود که برای افزایش فرآیند یادگیری، انگیزش تحصیلی باید افزایش یابد و در صورت افزایش این انگیزه با بکارگیری ابزار لازم فرآیند آموزش مناسب تر و با کیفیت تر خواهد بود.

تجزیه و تحلیل

نتایج حاصل از بررسی تحقیقات انجام شده تشابهات و برخی تفاوت های را در تحقیقات انجام شده نشان داد که در زیر به بررسی آن ها می پردازیم

جدول ۱: نتایج حاصل از بررسی تحقیقات انجام شده

تفاوت	تشابهات
نتایج اثر بخشی شیوه یادگیری فعال و مشارکتی در تحقیقات مختلف بین گروههای مختلفی دارای برخی تفاوت ها بود	تمامی تحقیقات به نقش مشخص و اثر گذار یادگیری فعال و مشارکتی در بهبود یادگیری به صورت کلی اشاره کرده اند
نحوه نمونه گیری و شکل انجام پژوهش در تحقیقات مختلف متفاوت بود	در تمامی تحقیقات یادگیری فعال و مشارکتی مورد بررسی قرار گرفت و عمدتاً با شیوه سنتی مقایسه شد.
گروه مورد بررسی در تحقیقات مختلف متفاوت بود	در تمامی تحقیقات ساختار مشخص و منسجمی موجود بود.
	در تمامی تحقیقات نتایج بر گرفته از تحلیل های آماری و بیان استنباطی مشخص از یافته های تحقیق بود

بررسی های موجود در این زمینه نشان دهنده اهمیت رویکرد یادگیری فعالانه و مبتنی بر بکارگیری ابزارها موجود در این زمینه در امر آموزش و یادگیری فراگیران است. تحقیقات انجام شده در این حوزه گواهی است بر نقشی که ابزار و مشارکت یادگیرندگان در فرآیند مطلوب آموزشی دارد و به این ترتیب امر آموزش تقویت و انگیزش یادگیری و پیشرفت تحصیلی نیز نسبت به محتوای آموزشی افزایش می یابد.

¹Habok and naghy

²Hottie

نتیجه گیری

آموزش صحیح و اجرای آن در فرآیند آموزشی یکی از مهمترین اهداف هر نظام آموزشی است تا با به کارگیری آن زمینه رشد و پیشرفت نظام آموزشی را فراهم آورد (سویجویچ^۱، ۲۰۱۶). نظام آموزشی اصلی ترین و مهمترین سیستم در آموزش و تربیت نسل آینده و دانش آموزان هر جامعه ای است که برای موفقیت سیستم برنامه های کوتاه، میان و بلند مدت مختلفی تدوین می گردد (گلکان^۲، ۲۰۱۵). خلق یک نظام آموزشی که قابلیت تربیت افراد برای زیستن در جهانی متغیر را داشته باشد از اولویت های جامعه ی مدرن است. تحقیقات مختلفی نشان داده اند که نحوه تدریس و الگوی تدریس معلم به صورت مستقیم بر فرآیند آموزشی و یادگیری دانش آموزان مرتبط است (سانگ^۳ و همکاران ۲۰۱۶)؛ بنابراین امر تدریس و حوزه های دخیل در آن نیازمند توجه ویژه و بکارگیری فرآیند های مشخص است. علی رغم شکل آموزش سنتی که اصولا مبتنی بر شیوه آموزشی صامت فراگیران است در رویکرد نوین و تغییر یافته فرآیند آموزشی بر یادگیری فعالانه و مشارکت جویانه یادگیرندگان تاکید می شود. نکته جالب توجه در این زمینه عدم بکارگیری رویکرد فعال در بسیاری از محیط های دانشگاهی است که علی رغم اصول اساسی در این حوزه همچنان در بسیاری موارد آموزش معلم محور و بدون توجه به نیاز فراگیران است، این معضل نظام آموزشی و عدم علاقه مشارکت فراگیران در امر یادگیری باعث گردید در سیستم آموزشی تغییراتی صورت گیرد و بر نظام آموزشی فعال از جانب یاد دهنده و یاد گیرنده تاکید شود. این موضوع در زمینه محیط های دانشگاهی پیامدهای بسیار مثبتی از جمله ظهور ایده های نوین دانشجویی، اختراعات و اکتشافات و بسیاری موارد مثبت دیگر داشته است. همچنین همانطور که در این تحقیق و بیان تحقیقات دیگر موجود در این پژوهش مشاهده گردید رویکرد فعالانه محیط آموزشی نقشی بسیار مهم در ایجاد انگیزه برای یادگیری بیشتر و اثری بسیار بالاتر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان و فراگیران دارد. هر چند در این زمینه برخی اختلاف های جزئی در خصوص روش های اجرایی و کارآمدی رویکرد فعال و میزان اثر بخشی آن در دختران و پسران وجود دارد (حسینی نسب و فلاح، ۱۳۸۷) اما کلیت کار و بررسی های موجود در این زمینه گواه بر نقش بسیار با اهمیت رویکرد فعال آموزشی در فرآیند یادگیری موثر و انگیزش و پیشرفت تحصیلی است.

منابع

۱. اطافی، معصومه (۱۳۹۴) تاثیر آموزش مهارت های تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان فوریت پزشکی . دوماهنامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۸(۵) ۲۷۴-۲۶۹.
۲. پاکدل، محمد، (۱۳۹۳) اثر بخشی روش تدریس فعال و سنتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس کار آفرینی مقطع متوسطه. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی.
۳. جعفری، زهرا (۱۳۹۴). مقایسه تدریس در کلاس موضوعی با کلاس های سنتی در انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره اول متوسطه شهرستان اسدآباد. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی، همدان، دانشگاه آزاد اسلامی
۴. حسینی نسب، سید داوود؛ فلاح، نوروز (۱۳۸۷). تأثیر روش تدریس مشارکتی و روش تدریس سنتی بر پیشرفت تحصیلی و نگرش بهدرسمعارفاسلامیدر مراکز پیش دانشگاهی شهر تبریز در سال تحصیلی ۸۸-۸۷. مجله آموزش و ارزشیابی، ۱(۳): ۸۰-۴۱.

¹Cvijovic²Gulkan³Sung

۵. تمنایی فر محمد رضا، گندمی زینب (۱۳۹۰). رابطه انگیزه پیشرفت با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان. دوماهنامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی. ۴ (۱): ۱۵-۱۹
۶. رحیمی مند، مریم؛ عباس پور، عباس (۱۳۹۴). تأثیر شیوه‌های جدید آموزش بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان. مجله ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۴(۴): ۱۱۹-۱۴۲.
۷. رحیمی مند، مریم؛ عباس پور، عباس (۱۳۹۵). بررسی رابطه روش‌های تدریس (مباحثه گروهی، پرسش و پاسخ، نمایش علمی وسخرانی) با انگیزه پیشرفت در دانشجویان. فصلنامه روانشناسی تربیتی، ۱۲(۳۹): ۱-۲۴.
۸. زمانی، منیره، (1389) ، بررسی و مقایسه ی تأثیر آموزش مفهوم ارزش مکانی ارقام با روش های اکتشاف ی و متداول در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه ی دوم ابتدا یی ناحیه کرج . پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش ابتدایی، دانشگاه علامه طباطبایی.
۹. کرامتی، محمد رضا؛ حیدری رفعت، ابودر؛ قاسمی خشاب، عقیل؛ طهماسبی، علی (۱۳۸۹). تاثیر یادگیری مشارکت ی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس ریاضی در مفهوم جبر. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، ۴۰(۴): ۴۴-۲۹.
۱۰. نیساری، سلیم، (۱۳۸۱)، کلیات روش تدریس. چاپ دوم. تهران: انتشارات وزارت اطلاعات.

11. Acee T. W., Weinstein C. E. (2010). Effects of a value-reappraisal intervention on statistics students' motivation and performance. *Journal of Experimental Education*, 78, 487-512. doi:10.1080/00220970903352753
12. Allen, K. P. (2010). Classroom management, bullying, and teacher practices. *The Professional Educator*, 34(1): 1-15.
13. Ballard, H.L., Dixon, C., Harris, E. M. (2017). Youth-focused citizen science: Examining the role of environmental science learning and agency for conservation. *Biological Conservation*, 208: 65-75.
14. Bernacki M., Nokes-Malach T., Richey J. E., Belenky D. M. (2014). Science diaries: A brief writing intervention to improve motivation to learn science. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*. Advance online publication. doi:10.1080/01443410.2014.895293
15. Bonney, K. M. (2015). Case Study Teaching Method Improves Student Performance and Perceptions of Learning Gains. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(1), 21-28. <http://doi.org/10.1128/jmbe.v16i1.846>.
16. Cvijovic, M., Hofer, T., Hohmann, S. (2016). Strategies for structuring interdisciplinary education in Systems Biology: an European perspective. *npj Systems Biology and Applications*, 2, 10.1038/npjbsa.2016.11
17. Elaine, H. J., Karen, G. (2016). Problem-Based Learning: An Overview of its Process and Impact on Learning. *Health Professions Education*. 2(2):75-79.
18. Gulkan, Y., N. (2015). Discussing the importance of teaching ethics in education. *Social and Behavioral Sciences* 174: 2622 - 2625.
19. Habok, A., Naghy, J. (2016). In-service teachers' perceptions of project-based learning. Springer plus, DOI: 10.1186/s40064-016-1725-4.
20. Hottie, J., Donoghue, G. (2016). Learning strategies: a synthesis and conceptual model. *npj Science of Learning* 1, 16: doi:10.1038/npjscilearn.2016.13

21. Hughes, J. N., Cavell, T. A., & Wilson, V. (2001). Further support for the developmental significance of the quality of the teacher-student relationship. *Journal of School Psychology, 39*(4), 289-301.
22. Kusurkar, R. A., Ten Cate, T. J., Vos, C. M. P., Westers, P., & Croiset, G. (2013). How motivation affects academic performance: a structural equation modelling analysis. *Advances in Health Sciences Education, 18*(1), 57-69. <http://doi.org/10.1007/s10459-012-9354-3>
23. Meirink, J. A., Meijer, P., Verloop, N., & Bergen, T. C. M. (2009). Understanding teacher learning in secondary education: The relations of teacher activities to changed beliefs about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education, 25*, 89-100. [10.1016/j.tate.2008.07.003](https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.07.003)
24. Mesquita, A. R., Souza, W. M., Boaventura, T. C., Barros, I. M. C., Antonioli, A. R., Silva, W. B., & Lyra Júnior, D. P. (2015). The Effect of Active Learning Methodologies on the Teaching of Pharmaceutical Care in a Brazilian Pharmacy Faculty. *PLoS ONE, 10*(5), e0123141. <http://doi.org/10.1371/journal.pone.0123141>
25. Reyes, M. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., Elbertson, N. A., & Salovey, P. (2012). The interaction effects of program training, dosage, and implementation quality on targeted student outcomes for THE RULER Approach to social and emotional learning. *School Psychology Review, 41*(1), 82-99.
26. Samadi M. Influence procedures education and self-regulatory on advance academic. *Cogn sci J. 2008,9*(1), 40-8. [Persian].
27. Steel, A., Silson, E., Stagg, C., Baker, C. (2016). The impact of reward and punishment on skill learning depends on task demands. *Scientific Reports* 6, Article number: 36056 [doi:10.1038/srep36056](https://doi.org/10.1038/srep36056)
28. Sung, Y., T., Chang, K., E., Liu, T., C. (2016). The effects of integrating mobile devices with teaching and learning on students' learning performance: A meta-analysis and research synthesis. *Computers & Education, 94*: 252-275.
29. Vogel, F., Kollar, I., Ufer, S. et al. (2016). Developing argumentation skills in mathematics through computer-supported collaborative learning: the role of transactivity. *Instr Sci, 44*: 477. [doi:10.1007/s11251-016-9380-2](https://doi.org/10.1007/s11251-016-9380-2)

Evaluating the Active Educational Approach in Universities and its Role in Increasing Educational Motivation and Academic Achievement

Afsaneh Rostami

Bachelor of educational science, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

---

Abstract

Motivation and academic achievement are among the most important educational goals of any educational system which affect the educational process. Using an active approach to learning, the new educational theories try to increase the learning skills and the motivation and academic achievement of learners. Therefore, this research has been conducted with the aim of evaluating the active educational approach in universities and its role in increasing the learners' motivation and academic achievement. To achieve this and to collect the required data, we used the library method by taking notes from the most up-to-date and reliable sources related to the research topic. Out of all of the studies conducted in the country as well as those performed in foreign countries in relation to the research topic, 9 studies were selected, described and compared. Reviewing and analyzing the valid and up-to-date resources relevant to this topic showed that active learning and its related and derived principles which are based on learners' participation in the educational process play an important role in increasing the motivation and academic achievement of learners.

Keywords: educational motivation, academic achievement, active learning, participatory education.
